

KERSTIN HÄGG

Patriarkatets dolda läroplan

*Kerstin Hägg påvisar här existensen
av en patriarkatets dolda läroplan i skolan
som genom att favorisera pojkarna och prioritera
deras intressen socialiserar flickorna till
deras framtida ansvar för underordnat,
obetalt arbete.*

'Att flickor inte utbildar sig till andra yrken än traditionellt kvinnliga beror nog på att dom känner att dom passar bra för yrken med barn och vård.'

'Att killar inte så gärna väljer traditionellt kvinnliga jobb beror nog ofta på att dom inte får så bra betalt, om dom gör det.'

'Den här studiedagen skulle vi vilja diskutera orsakerna till att linjevalen på gymnasieskolan är så könsbundna trots att läroplanen så klart uttrycker att vi ska sträva mot att bryta det könsbundna valet.' 'Usch ska vi hålla på med det där om könsroller igen! Det är så uttjatat!'

Samtal och reaktioner kring frågor som rör könsroller och jämställdhet är vanliga i skolan och kan låta ungefär som de citat jag plockat ur minnet. Sedan slutet av 1960-talet har skolan varit *ålagd* att ta upp en rad 'attitydfrågor' i undervisningen i grundskolan och gymnasieskolan. Dit räknas också könsrollsfrågor.

De mål för könsrollsundervisningen som ställts upp har dels varit tydligt ideologiska, dels mera konkreta. De ideologiska målen har gällt att genom undervisningen påverka flickors och pojkars uppfattning om könsroller, de konkreta att påverka linje- och yrkesval för att genom detta på sikt upphäva den könsliga arbetsdelning som finns på arbetsmarknaden idag. Den konkreta målsättningen har inte uppnåtts. Det verkar nu som om det könsmässigt styrda linjevalet till gymnasieskolan återgått till stabil uppdelning av kvinnligt resp manligt dominerade linjer efter en kort period av

små förskjutningar med främst fler flickor på tekniska linjer.

En målsättning för skolreformerna i Sverige efter andra världskriget har varit att utjämna sociala skillnader genom utbildning, att göra skolan mindre klassbunden, att ge alla oavsett kön och klassbakgrund samma chans.

Debatten om skolan under 70-talet har delvis varit en uppgörelse med idealistiska föreställningar om skolreformers och olika pedagogiska metoders förmåga eller snarare brist på förmåga att förändra klasstrukturen i ett samhälle. Marxistiskt orienterad forskning har på olika sätt visat på skillnader mellan de officiella utbildningsmålen om utbildningens syften, dvs framträdelseformen, och utbildningens faktiska funktion i samhället och relation till staten, dvs dess väsen. Så har tex Berlinskolan med Altvater som ledande namn belyst kvalificeringsfrågor, sambandet mellan utbildning och samhällsekonomi och den teknisk-ekonomiska utvecklingens inverkan på såväl innehåll som form i undervisningen.¹ Franska utbildningssociologer har främst ägnat sin forskning åt frågor om skolsystemet som en del av den ideologiska statsapparaten och om det symboliska våldet såsom det kommer till uttryck i undervisningen. Enligt Poulantzas domineras utbildningssystemet av det expanderande mellanskiktet. Mellanskiktsideologi förmedlas till arbetarklassen. Skolan sorterar de elever den undervisar till de borgerliga och proletära platserna som finns i samhället och det är oundvikligt.²

De marxistiska forskarna behandlar inte den könsspecifika socialisationen. I fokus för deras intresse står klassamhället och deras synfält är begränsat till det perspektivet. Det finns en tydlig parallell mellan klassmässig och könmässig sortering i skolan. I den här artikeln kommer jag att presentera några kvinnliga forskares arbeten om flickor och utbildning. En nödvändig konsekvens av deras forskningsresultat är att vi måste särskilja framträdelseform och väsen också när det gäller den könsspecifika socialisationen i undervisningssystemet, om inte debatten ska fastna i attityd- och värderingsfrågor när det gäller skillnader i flickors och pojkars möjligheter att utnyttja utbildningssystemet. Kunskap om skillnaden mellan påstådda och faktiska möjligheter för flickor är också nödvändig för dem som vill utveckla frigörelsestrategier. För mig har de tankegångar och det empiriska material jag redovisar här blivit pusselbitar som fått många erfarenheter att bilda ett begripligt och meningsfullt mönster. Plötsligt blir det enkelt och självklart hur vi måste ställa frågor, om vi vill få mera kunskap om hur närbesläktade och ändå åtskilda klassförtrycket och könsförtrycket är.

En viktig utgångspunkt för mig är att det patriarkala förtrycket har materiell grund också i vårt samhälle, fast denna materiella grund har osynliggjorts i långt högre grad än klassförtryckets materiella bas, bl a därför att vi lärt oss att se könsrollsfrågan som en fråga om attityder.³ Man kan säga att våra ideologiska glasögon hindrar oss från att se hur patriarkatet struktureras på olika samhällsliga nivåer inom institutioner, i arbetslivet och i det privata och att det är materiellt förankrat med arbetsdelningen som bas. Det är svårt att byta glasögon om vi inte får hjälp av ny kunskap:

Inspirationskällorna till den här artikeln har på olika sätt gett mig redskap för en djupare förståelse för den könsspecifika socialisationen i utbildningssystemet. Genom att koppla de norska sociologerna Tornes' och Ves (1981) teoretiska diskussioner till den engelska pedagogens Dale Spenders

(1980) klassrumsforskning och anknyta till min egen erfarenhet som lärare har jag dels klarare insett vilka hinder som faktiskt möter flickor i skolan, dels uppmärksammat några viktiga frågeställningar för fortsatt klassrumsforskning.

Att arbeta utan lön – för familjen och välfärdssamhället

Avsikten med Tornes' och Ves artikel är att diskutera flickors situation i utbildningssystemet i relation till statens funktion i det senkapitalistiska samhället.⁴ Staten har åtagit sig en rad välfärdsåtgärder, som har funktionen att dämpa stötarna av de effekter mervärdesproduktionen och kapitalackumuleringen har i människornas liv. Välfärdsåtgärderna ska mildra utsugningen. Men den statliga välfärdspolitikerna når inte fram utan en större eller mindre mängd oavlönat arbete. Konkret kan detta exemplifieras med att små barn måste lämnas och hämtas från daghem och dagmammor, att skolbarn måste komma mätta och utsövd till skolan i hela och rena kläder. Det kräver mycket oavlönat arbete. Andra exempel är att gamla släktingar behöver hjälp t ex med att fylla i blanketter, komma till fotspecialisten och sjukvårdsinrättningar. Det obetalda arbetet utförs i stor utsträckning, ja, nästan uteslutande av kvinnor. Tillspetsat kan man säga att det är kvinnors obetalda arbete som är förutsättningen för att välfärdsstatens välfärdsåtgärder ska fungera.

I det nuvarande konjunkturläget och med massiva sparplaner inom den offentliga sektorn kan vi vänta oss att behovet av obetalt arbete kommer att öka i Sverige. Blir det kvinnorna som ska lösa krisen genom att acceptera att utföra obetalt arbete i ännu högre grad än i dag? Kvinnorna blir ett slags kitt i välfärdssamhället. Om kvinnorna inte tar ansvar för det obetalda arbetet, drabbar det enskilda människor som de lever tillsammans med. Om kvinnorna däremot accepterar att vara de som utför det obetalda arbetet, måste de inrätta sina liv efter detta.

Sedan andra världskriget har utbildningen blivit en central mekanism varigenom klassamhället bevaras och dess resurser fördelas olika mellan medborgarna. Denna utveckling, som också inneburit att de synliga hindren som sorterar efter kön och klass avskaffats, har lett till föreställningen att det är den enskilda individens ansvar att genom ambition och prestation ta för sig av det som erbjuds. Den som vill lyckas här i livet måste investera i utbildning. Frågan om kvinnors och mäns olika möjligheter problematiseras sällan. Tornes och Ve skriver: 'Jenters utbildningsadferd er blitt analysert (og vurdert) ut fra ett normativt utgangspunkt som ville være rationallyt for medelklassens gutter'.⁵ De framhåller vidare att den traditionella könsrolls-forskningen inte i tillräcklig utsträckning analyserat att kvinnor arbetar både i lönearbetet – på hel- eller deltid – och i den nödvändiga oavlönade produktionen. Centralt i Tornes' och Ves analys är således att flickor har en helt annan utgångspunkt för sin utbildning, eftersom de tidigt är medvetna om de krav deras dubbla funktioner ställer.

Ur 'Mina ungar. Dagbok från en byskola' av Berta Hansson. LT:s förlag, 1979.

En annan komplikation är det faktiska värde samhället tillskriver flickors utbildning. Det är inte i första hand värdet i produktionen som är avgörande. Utbildning för flickor ska i första hand kvalificera dem för äktenskap och moderskap. Utbildningen är viktig för den betydelse den får för andra.

Socialisationen av flickor präglas såväl i familjen som i skolan av det faktum att kvinnan har huvudansvaret för de reproduktiva oavlönade uppgifterna. Flickorna måste således välja inom utbildningssystemet med tanke på framtida reproduktiva krav. Det blir då helt rationellt att flickor gör defensiva val, att de eftersträvar att minimera förlusten i utbildningen och senare i yrkeslivet. Det innebär att flickor väljer så att deras studier/yrkesval kan inordnas i de reproduktiva uppgifterna, samtidigt som de försöker att komma så nära sina förutsättningar och önskemål som möjligt.

Pojkarna däremot kan eftersträva att maximera vinsten, dvs att få ut så mycket de förmår av utbildningssystemet.

Tornes och Ve diskuterar vidare några avgörande skillnader mellan lönearbete och oavlönat arbete vad gäller belöning eller värdering och förhållande till tid och planering. Utbildningssystemet är uppbyggt så att det främst förbereder för avlönat arbete, medan det oavlönade arbetet inte finns med i läroböcker och under lektioner. Blä därigenom framstår det som oviktigt. Systemet blir könsrollsbekräftande för både flickor och pojkar, men det är flickorna som utsätts för motstridig påverkan. De uppmanas välja jämlikt, men deras faktiska situation som aktörer i både det avlönade och oavlönade arbetet problematiseras inte.

Det krävs genomgripande förändringar, om det ska bli möjligt att genom och i utbildningssystemet utveckla aktivistiska och systemkritiska beteendemönster hos flickor. Den förändring som krävs av utbildningssystemet, är att det oavlönade arbetet får lika stort utrymme som det avlönade i undervisningen. Vidare måste kvin-

nors livsvillkor ändras så att kvinnor och män gör lika mycket av det nödvändiga oavlönade arbetet. Först då kan jämlika villkor växa fram.⁶

Att lära flickor att inte ta för sig

Begreppet 'den dolda läroplanen' präglades av Philip Jackson när han skildrade lärares och elevers liv i några amerikanska klassrum under 60-talet. Den dolda läroplanen omfattar det Jackson fann att eleverna lärde sig samtidigt som de arbetade med olika skolämnen, den synliga läroplanen. Eleverna fick först och främst lära sig att *vänta*, vidare att bli avbrutna i sitt arbete, att göra saker som inte intresserade dem och som föreföll meningslösa, att underkasta sig makt. Andra forskare efter Jackson har kommit till ungefär samma resultat.⁷

Dale Spender (1981) har tillsammans med Katherine Clarricoats och Mitchell Stanworth studerat arbetet i klassrum i engelska skolor. Deras syfte har varit att utforska om det finns några systematiska skillnader i lärares sätt att behandla flickor och pojkar i skolan. Deras resultat kan ses som en beskrivning av hur det går till i klassrummet, när flickorna får bekräftelse på att de bara delvis hör hemma i den offentliga världen som behärskas av männen.

Den grundläggande frågeställningen för Spender utgår från det faktum att pojkar/män får större andel av samhällets totala utbildningsresurser än flickor/kvinnor. Om och i så fall på vilket sätt påverkar lärarens förhållningssätt och attityder flickors möjligheter att utnyttja utbildningssystemet? Undersökningen har genomförts i ett stort antal klasser. Lektioner har bandats och observerats. Lärare har intervjuats och förelagts en rad uppgifter, de har bl a rättat fingerade skrivningar. Undersökningen har gjorts på tre stadier ungefär motsvarande låg-, mellan- och högstadiet.

Här följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten:

I klassrummen ägnar läraren – såväl

den kvinnliga som den manliga – mest tid åt pojkarna och de låter pojkarna komma till tals oftare. När pojkar är tysta tolkas deras tystnad positivt, och lärare försäkrar sig om deras medverkan också då. Ungefär två tredjedelar av tiden i klassrummet interagerar lärarna med pojkarna, och pojkarna får ungefär två tredjedelar av elevernas sammanlagda taltid. Pojkarna får således mer hjälp och de får träna sig att tala och redovisa mer än flickorna.

En självklar följd av detta är att flickor får *vänta* längre än pojkar i en rad situationer. Det som är det mest utmärkande för den dolda läroplanen gäller således mycket mer för flickor än för pojkar!

Att det blir så beror bl a på att pojkar tillåts bryta mot olika regelsystem, medan flickor måste följa dem. Ett exempel är regeln att räcka upp handen innan man svarar. Pojkar får bryta mot den regeln och ta taltid utan att fråga om lov. Om flickor gör likadant blir de tillrättavisade.

En upptäckt som Spender gjorde när hon bad lärare berätta om sina elever var att lärare tenderar att känna sina manliga elever bättre, medan flickorna oftare framstår som en odifferentierad grupp. Det visade sig tex att det var svårare för lärare att namnge alla flickor i en klass, och att lärare lättare kunde berätta om pojkarnas personliga intressen och inriktning. Den här skillnaden får många konsekvenser. Lärare känner pojkarna bättre och kan ge dem uppgifter som medvetet eller omedvetet är anpassade efter deras behov och intressen. Kopplat till att pojkarna ställer större krav på lärarna blir det naturligt att undervisningens innehåll i många avseenden (kanske alla?) centreras kring områden och frågeställningar, som hör hemma i den manliga erfarenhetssfären.

Eftersom det officiella livet utanför skolan fungerar efter samma princip, verkar det rättvist och naturligt att det förhåller sig så. Ett område där det vore intressant att undersöka flickors resp pojkars utrymme, är gymnastikundervisningen på högstadiet. I vissa skolor har flickor och pojkar gymnastik tillsammans, i andra är gymna-

stiken uppdelad efter kön. Hur ofta får pojkar i de blandade klasserna vara med om undervisning som tar upp det som flickor ofta väljer, t ex rörelseövningar till musik, jazzdans? Hur mycket dominerar manliga val?

När lärare i Spenders undersökning tillfrågades hur de upplevde att undervisa flickor resp pojkar, angav majoriteten lärare av båda könen att de tyckte att det var intressantare att vara lärare för pojkar, även om det var lättare att undervisa flickor!

I undersökningen fick lärare rätta och betygssatta uppsatser och matematikprov. Syftet var att undersöka lärares bedömningskriterier. En uppsättning prov med likadana uppgifter i två exemplar delades i två grupper, en med flicknamn, en med pojknamn. Genomgående blev pojkarna mer positivt bedömda. Samma företeelse bedömdes helt olika beroende på att man trodde att upphovsmannen (!) var flicka eller pojke. Det som hos pojkar kunde vara tecken på kreativitet, divergent tänkande, personlig stil bedömdes hos flickor som slarv, felaktigheter, brister!

Med stöd av uppgifter om betyg och egenskaper har Spender låtit sammanlagt 109 lärare i tre olika länder bedöma framtidsutsikter och ge råd vid yrkesval. Kort med data har omväxlande påstått gälla John Smith resp Jane Smith. Resultatet visar med skrämmande tydlighet lärares dubbla måttstock. Det finns inget som talar för att andra vuxna har ett annat förhållningssätt än lärare. Flickor och pojkar får helt skilda råd. Könet dominerar över egenskaper och förutsättningar. Pojkar får rådet att välja yrken som är mera varierande, mer utmanande, mer prestigefyllda och framför allt mer ekonomiskt lönsamma. För samma kort kan det t ex vara så att *han* föreslås bli journalist, reporter, författare, politiker, advokat, medan *hon* uppmanas utbilda sig till sekreterare, kontorist eller lärare.

När man tar del av Spenders forskning är det lätt att förstå varför flickor ofta har en överdrivet självkritisk inställning till sitt

skolarbete. Men det är viktigt att inte hemfalla åt fyande på lärare. Lärarna själva och deras elever upplever att just den här särbehandlingen är rättvis och detta bekräftas av de förhållanden som råder utanför skolan. Att bryta mot den allmänt vedertagna normen att manliga individer ska gynnas på en rad olika områden, upplevs däremot som en favorisering av flickor och pojkarna kräver då 'rättvisare' lärarbeteenden. När Dale Spender själv under en serie lektioner försökt arbeta så att flickorna skulle få samma andel av klassrumstiden, upplevde hon och hennes elever att hon ägnade flickorna mer tid än pojkarna. Lektionerna bandades och vid en analys av banden visade det sig att flickorna fått 42% av tiden.

Spenders slutsats är att det i klassrummet – som i samhället i övrigt – råder manlig dominans och manlig kontroll, och att det är svårt att värdera hur mycket just lärares förhållningssätt bidrar till att vidmakthålla skillnader i flickors och pojkars sätt att använda utbildningssystemet.

Andra forskare har kommit fram till resultat som bekräftar Spenders.⁸ Den manliga dominansen i klassrummet finns uppenbarligen inte bara i England. Flickor får mindre lärartid i klassrummen och pojkar har mera personlig och kvalitativt bättre kontakt med lärare än flickor. Lärare bedömer kvinnliga och manliga elever olika. Flickor upplevs som mera skolanpassade och mindre krävande, särskilt på lägre stadier. Pojkar är intressantare elever på högre stadier, och de behandlas mera individuellt än flickor. Pojkar dominerar över flickor och män över kvinnor. Det senare gäller t ex lärares placering i skolsystemet på olika stadier och i skolhierarkin. Det gäller också ämnesinriktning.

Den konkreta klassrumsforskningen kan sägas bekräfta de teoretiska diskussionerna i artikelnns första del. Medvetandet om att flickor har ansvaret för det obetalda arbetet finns som en osynlig, hemlig kod i allt som sker i skolarbetet på alla nivåer i utbildningssystemet.

För Dale Spender är den dominerande

förtrycksstrukturen i samhället könsförtrycket. I hennes forskning problematiseras inte klasstillhörigheten. I det avseendet är hennes perspektiv begränsat. Den kunskap hon tagit fram är likväl väsentlig och manar till fortsatt arbete i klassrummen på olika stadier, i föreläsningssalar och i laboratorier.

Nästa steg måste dock vara att utforska hur klass- och könsförtrycket är relaterade till varandra i skolsystemet. Med teorin om det obetalda arbetets funktion för välfärdsstaten får vi en förståelse för att flickor väljer andra utbildningsvägar än pojkar. Genom att koppla teorin om det obetalda arbetets funktion till klassrumsforskning som tar hänsyn till kön och klass, kan vi vänta att finna kunskap om de mekanismer inom skolsystemet som sorterar kön och klass. Jag föreställer mig tex att pojkar ur borgarklass och mellanskikt får den allra största delen av lärarnas tid och engagemang, och att det blir mera påtagligt ju längre upp i skolsystemet man kommer. Flickor ur borgarklass och mellanskikt dominerar troligtvis bland flickorna, men hur ser relationen mellan dem och arbetarklasspojkar ut i klassrummet? Är det riktigt att flickorna ur arbetarklassen får ut allra minst av utbildningssystemet? Har lärarens klassbakgrund någon betydelse i sig och relaterat till om det är kvinnliga eller manliga lärare? Frågorna hopar sig. Först när vi fått mera kunskap om allt detta, kan vi få full förståelse för och insikt i hur patriarkatets dolda läroplan fungerar i det senkapitalistiska samhället.

NOTER

1. Se tex Broady 1981, s 28 ff och s 74–81.
2. Berner et al 1977, särskilt s 139–151 och Broady 1981, s 81.
3. Det patriarkala förtryckets materiella grund är ett centralt tema hos Göransson, *Socialistisk debatt* 2/3 1981.
4. Tornes och Ve, 1980, har i artikeln 'Utdanner vi jenter till kriseløserne i velferdsstaten' använt en modell av staten som de hämtat från Habermas och Offe. Enligt denna modell består samhället i senkapitalismen av tre delsystem, det tekniskt-administrativa systemet eller staten, det ekono-

miska, där mervärdesproduktion och kapitalackumulation sker och det socio-kulturella systemet, där skolan och familjen är de viktigaste institutionerna. Vidare skiljer modellen mellan fyra former av offentlig verksamhet. Den som inträtter i det här sammanhanget är den kompenserande verksamheten, som vuxit fram till följd av facklig kamp och reformpolitik (s 33 ff). Vidare redovisar Tornes och Ve delar av Balbos analys av kvinnorna i relation till välfärdsstatens latenta legitimationsproblem. En central tes hos Balbo är att staten är beroende av det oavlönade kvinnoarbetet (s 35 ff).

5. Ibid s 37 ff.
6. Ibid s 45 ff.
7. Broady 1981, s 114–119.
8. Se tex Wernerssons avhandling *Könsdifferentiering i grundskolan*, 1977, särskilt s 83 ff och s 215 ff. Se vidare Brock-Utne, Haukaa: *Kunskap uten makt*, 1981.

LITTE R A T U R

- Berner, B, Callewaert, S, Silberbrandt, H, *Skola, ideologi och samhälle*. Wahlström & Widstrand, 1977.
- Broady, Donald, *Den dolda läroplanen*. Krutartiklar 1977–80, Symposium Bokförlag, 1981.
- Brock-Utne, Birgit, Haukaa, Runa, *Kunskap uten makt, Kvinner som laerere og elever*, Universitetsforlaget, 1981.
- Göransson, Anita, Kvinnokamp – för arbetets och kärlekens frigörelse, *Socialistisk debatt* 2/3, 1981.
- Spender, Dale, The Role of Teachers. What Choices Do They Have? Paper prepared for Council for Cultural Co-operation, Educational Research Workshop on Sex Stereotyping in Schools, stencil, 1981.
- Tornes, Kristin, Ve, Hildur, Utdanner vi jenter till kriseløserne i velferdsstaten, *Sosiologi idag* 3, 1980.
- Wernersson, Inga, *Könsdifferentiering i grundskolan*. Göteborg Studies in Educational Sciences 22, Göteborgs Universitet, 1977.

S U M M A R Y

The first part of this article on the hidden patriarchal curriculum in the classroom is a theoretical discussion of the importance of unpaid work in the welfare state. The author refers to an article by Tornes and Ve (1980), where unpaid work is seen as a necessary link between members of the welfare state and the state itself.

Unpaid work is performed mostly by women. Very early in life, girls realize that they will be responsible for the unpaid work that is necessary in order to make welfare possible.

Girls therefore try to 'minimize their losses' in the educational system, i.e. they try to make vocational choices that will allow them to combine paid work with unpaid work. Boys, on the other hand, try to 'maximize their gains', as they will devote most of their future life to paid work. This difference between the actual situation of boys and girls is not dealt with in schools. Formal equality of vocational opportunities is regarded as real equality.

The second part of the article presents the results of research done by Spender (1981). The main issue is the question of how the attitudes and behaviour of teachers differ when teaching boys and girls. Boys dominate in classrooms in various ways. They are regarded as individuals by teachers, they talk more and

teachers spend more time with male pupils than with female pupils. The 'one-third rule' – girls get one-third of teaching time, boys two-thirds – is regarded as fair play by both teachers and pupils. There is a hidden patriarchal curriculum in every classroom that reinforces the inequality of vocational choices, whereby girls prepare for the responsibility of unpaid work. We need, however, additional research in order to analyze and fully understand the relationship between class and gender in everyday life in schools.

Kerstin Hägg
SYO-linjen
Lärrarhögskolan
901 87 Umeå, Sweden

Medverkande i detta nummer:

Lena Eskilsson, fil kand, arbetar på institutionen för idéhistoria vid Umeå Universitet. Hennes avhandlingsarbete handlar om Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad, där begreppet kvinnligt medborgarskap, är av central betydelse. Deltar i Kvinnoforskningsseminariet, Forum för tvärvetenskap i Umeå.

Kerstin Hägg, fil mag och lärare på grundskolan i svenska och engelska men arbetar fn som adjunkt i pedagogik vid SYO-linjen. Deltar i Kvinnoforskningsseminariet vid Forum för tvärvetenskap i Umeå.

Elina Juusola-Halonen, fil kand, håller fn på med engelsk litteraturforskning. Medverkar i den finska feministiska tidskriften *Akkaväki* (Kvinnfolk). Kvinnoforskningsseminariets vissångerska.

Gerd Lindgren, fil kand, sociolog och arbetar på en avhandling om kvinnokollektiv i mansdominerad industri. Är en av initiativtagarna till Kvinnoforskningsseminariet vid Umeå Universitet.

Ingegerd Lundström, psykolog och arbetar vid barnhälsovården, fn tjänstledig för forskarstudier i tillämpad psykolog. Hon är amanuens vid Kvinnoforskningsseminariet Forum för tvärvetenskap, Umeå Universitet och kontaktperson för Forum för kvinnliga forskare i Umeå.

Hildur Ve, magister i sociologi. Knuten till Center för Kvinnoforskning vid Sociologiska institutionen, Universitetet i Bergen. Huvudintresset är socialisation, kön och klass. Arbetar för närvarande med familjeforskning inom ett internationellt projekt rörande förändringar i familjemönster, samt med projektet 'Mor och dotter' som delvis är knutet till Felleskapsprojektet – en paraplyorganisation under ledning av Harriet Holter.